

УДК 338.435

JEL Classification: M21, Q14

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.4\(37\).220-227](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.4(37).220-227)

М.Г. Петрова, асп.

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Аналіз чинників, які впливають на фінансові результати сільськогосподарських підприємств

Стаття присвячена аналізу чинників, які впливають на підвищення фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. Систематизовано підходи науковців щодо визначення сутності поняття «прибуток» та на їх основі сформовано власне визначення. Проаналізовано чинники, що впливають на фінансові результати підприємства. Запропоновано шляхи їх збільшення за рахунок зменшення собівартості продукції, коригування цін на продукцію, підвищення технологічного рівня виробництва, зміни структури та обсягу продукції, підвищення продуктивності праці і т.д., що дасть можливість підприємству бути більш рентабельним, конкурентоспроможним, збільшити попит на продукцію, працювати на експорт, залучити нових інвесторів, оновити основні засоби, підвищити родючість ґрунтів, а цим самим покращити екологію

фінансові результати, прибуток, чинники, аналіз, ефективність, сільське господарство, підприємство

М.Г. Петрова, асп.

Центральноукраїнський національний технічний університет, г. Кропивницький, Україна

Анализ факторов, которые влияют на финансовые результаты сельскохозяйственных предприятий

Статья посвящена анализу факторов, влияющих на повышение финансовых результатов сельскохозяйственных предприятий. Систематизированы подходы ученых к определению сущности понятия «прибыль» и на их основании сформировано собственное определение. Проанализированы факторы, влияющие на финансовые результаты предприятия. Предложены пути их увеличения за счет уменьшения себестоимости продукции, корректировки цен на продукцию, повышения технологического уровня производства, изменения структуры и объема продукции, повышения производительности труда и т.д., что позволит предприятию быть более рентабельным, конкурентоспособным, увеличить спрос на продукцию, работать на экспорт, привлечь новых инвесторов, обновить основные средства, повысить плодородие почв, а тем самым улучшить экологию

финансовые результаты, прибыль, факторы, анализ, эффективность, сельское хозяйство, предприятие

Постановка проблеми. Сільське господарство – одна з найважливіших галузей господарського комплексу України, яка відіграє важливу роль у зміцненні економіки нашої країни, підвищенні життєвого рівня населення і розв'язанні соціально-економічних проблем. Тому, підтримка та розвиток сільського господарства є пріоритетним завданням держави.

Сьогодні головним завданням будь-якого підприємства є підвищення фінансових результатів. Однак, в сучасних умовах збільшення прибутку підприємствами України є складним питанням, адже більша частина підприємств взагалі його не отримує, що призводить до їх ліквідації та банкрутства. Актуальною проблемою сьогодення є розгляд і вивчення чинників, які прямопропорційно впливають на величину прибутку всіх підприємств, а отже і сільськогосподарських, адже будь-яке підприємство спрямовує всі свої сили на отримання кінцевого результату – прибутку і саме прибуток є головним стимулом ведення господарської діяльності.

Він забезпечує економічну стійкість підприємства, гарантує його фінансову незалежність. Для його постійного зростання, підприємство змушене шукати невикористані можливості та резерви, більш ефективні способи використання ресурсів, виробляти продукти, на які виникатиме попит, застосовувати організаційні і технічні нововведення, що забезпечать підвищення ефективності виробництва тощо. Працюючи прибутково, кожне підприємство робить свій внесок в економічний розвиток суспільства, сприяє зростанню добробуту населення. Саме тому дослідження чинників, які впливають на фінансові результати, є надзвичайно актуальною темою і потребує постійних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивченні фінансових ресурсів підприємств, формуванні їх ресурсної бази та вивченні умовринку зробили Ярошевич Н.Б. [17], Поддєрьогін А.М. [10], Бердар М.М. [1], Гетьман О.О., Шаповал В.М. [4]. Проблеми аналізу та ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств досить широко висвітлено у роботах Савицька Г.В. [13], Лисенко Б.О. [8], Білик В.О. [2], Загородній А.Г. [6], Філімоненков О.С. [15]. Дослідженнями факторів, що впливають на формування прибутку підприємства займалися вчені-економісти: Шафорост Я.П. [16], Висока О.Є. [3], Ткаченко Т.П. [14], Линник О. І. [7], Добровольська О.В. [5]. Чинники, які впливають на зниження собівартості досліджували Романова Т.В., Даровський Є.О. [12].

Разом з тим, актуальним залишається питання щодо узагальнення основних факторів, які безпосередньо впливають на величину прибутку та заходів, які може вжити підприємство для збільшення прибутковості.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження чинників, що впливають на підвищення фінансових результатів сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах, та розробка відповідних пропозицій для підвищення ефективності господарської діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство входить до складу агропромислового комплексу і включає такі основні галузі: рослинництво; тваринництво; рибальство. Особливістю сільського господарства як галузі є те, що нестабільність однієї галузі негативно впливає на розвиток іншої, а тому фінансовий результат (прибуток, збиток) формується в результаті дії складної системи факторів та чинників.

Гетьман О.О трактує прибуток як різницю між ціною реалізації та собівартістю продукції (товарів, робіт, послуг), між обсягом отриманої виручки та сумою витрат на виробництво та реалізацію продукції [4]. Бердар М. М. вважає, що прибуток – це та частина додаткової вартості продукту, що реалізується підприємством, яка залишається після покриття витрат виробництва [1]. Савицька Г.В. розглядає поняття прибутку як різницю між сукупними доходами (після сплати податку на додану вартість, акцизного збору та інших відрахувань з виручки в бюджетні і не бюджетні фонди) і сукупними витратами звітного періоду [13]. Лисенко Б.О. зазначає, що прибуток – це форма доходу підприємця, який вклав свій капітал з метою досягнення певного комерційного успіху, проте він характеризує лише ту частину доходу, яка «очищена» від затрат, понесених на здійснення цієї діяльності [8].

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що прибуток – це кінцевий результат діяльності підприємства, який представляє собою суму, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати. Прибуток є одним з найважливіших показників фінансової діяльності, за допомогою якого визначається рейтинг підприємства. Його наявність свідчить про ефективність виробництва, хороший фінансовий стан

підприємства. Прибуток є одним з основних джерел накопичення і утворення фінансових ресурсів підприємства і держави в цілому.

Можна виділити такі особливості формування прибутку сільськогосподарських підприємств, які впливають із особливостей їх діяльності:

1. Вища ймовірність неотримання прибутку в результаті обставин, що не залежать від підприємства (епідемія, навала сарани, посуха, ураган).

2. Частину прибутку необхідно спрямовувати на придбання та утримання дорогих основних засобів (процес виробництва здійснюється на великих площах, широко використовуються сільськогосподарські машини).

3. Формування прибутку відбувається залежно від періоду закінчення виробничого процесу, оскільки процес виробництва не збігається з календарним роком.

4. За частиною продукції не формуються фінансові результати, оскільки вона надходить до внутрішнього обороту, тобто спрямовується на внутрішньогосподарське споживання.

5. Застосовується різний порядок формування і розподілу прибутку, оскільки передбачені особливі організаційно-правові форми аграрних підприємств.

6. Значний вплив на процес формування прибутку мають природньо-кліматичні фактори (характерна сезонність виробництва) [5].

На фінансові результати сільськогосподарських підприємств впливають дві групи факторів: зовнішні та внутрішні.

Зовнішніми вважаються ті, які не залежать від діяльності підприємства. Оскільки сільське господарство є специфічною галуззю, то найбільший вплив на його прибуток чинять природні умови. Також до факторів, що впливають на прибуток, відносять державне регулювання цін, тарифів, податкових ставок та пільг, демографічна ситуація, ціни на виробничі ресурси, конкуренція, інфляція.

Внутрішніми факторами впливу на фінансові результати підприємства вважаються ті, які безпосередньо залежать від діяльності підприємства. До них відносять обсяги виробництва та реалізації продукції, структура продукції, собівартість продукції, якість продукції, ціни та інше (рис. 1). У свою чергу, внутрішні фактори поділяють на виробничі та невиробничі [9].

Виробничі фактори, у свою чергу, поділяють на екстенсивні – це збільшення виробництва виключно за рахунок кількісного збільшення ресурсів попередньої якості, та інтенсивні – зростання виробництва виключно за рахунок його вдосконалення (в тому числі і підвищення якості ресурсів) при незмінних кількісних обсягах ресурсів.

Всі ці фактори перебувають у тісному взаємозв'язку і взаємозалежності, і всі впливають на величину прибутку. Аналіз ступеня впливу цих факторів на прибуток дасть змогу знайти та використати резерви зростання прибутку сільськогосподарських підприємств і підвищити рівень їх фінансової безпеки.

Основним серед факторів зростання прибутку сільськогосподарського підприємства є зменшення собівартості продукції. Тому, можна запропонувати таке групування факторів, що впливають на її зниження (рис. 2).

Серед основних факторів, що значно впливають на фінансові результати сільськогосподарського підприємства необхідно відзначити показники використання та руху основних засобів, а саме сільськогосподарських машин та обладнання, які використовуються в процесі виробництва продукції. До цих показників відносять коефіцієнт оновлення, вибуття, інтенсивності заміни, а також фондвіддачу та фондорентабельність.

В умовах науково-технічного прогресу сільськогосподарська техніка постійно оновлюється та модернізується, створюються технології, які є більш продуктивними та менш енергозатратними. Саме тому, інвестуючи в модернізацію основних засобів, власники сільськогосподарських підприємств, за рахунок більш продуктивних технологій, знижують собівартість продукції.

Важливим фактором, від якого залежить величина прибутку, є ціна. Рівень цін є як внутрішнім, так і зовнішнім чинником. Ціни, які встановлює підприємство, залежать від конкурентоспроможності готової продукції, а також від попиту на них. За таких умов рівень цін являється внутрішнім фактором, і підприємство може впливати на величину прибутку. Також є окремі види товарів, ціни яких встановлює держава. В цьому випадку рівень цін являється зовнішнім фактором, що не залежить від діяльності підприємства [17].

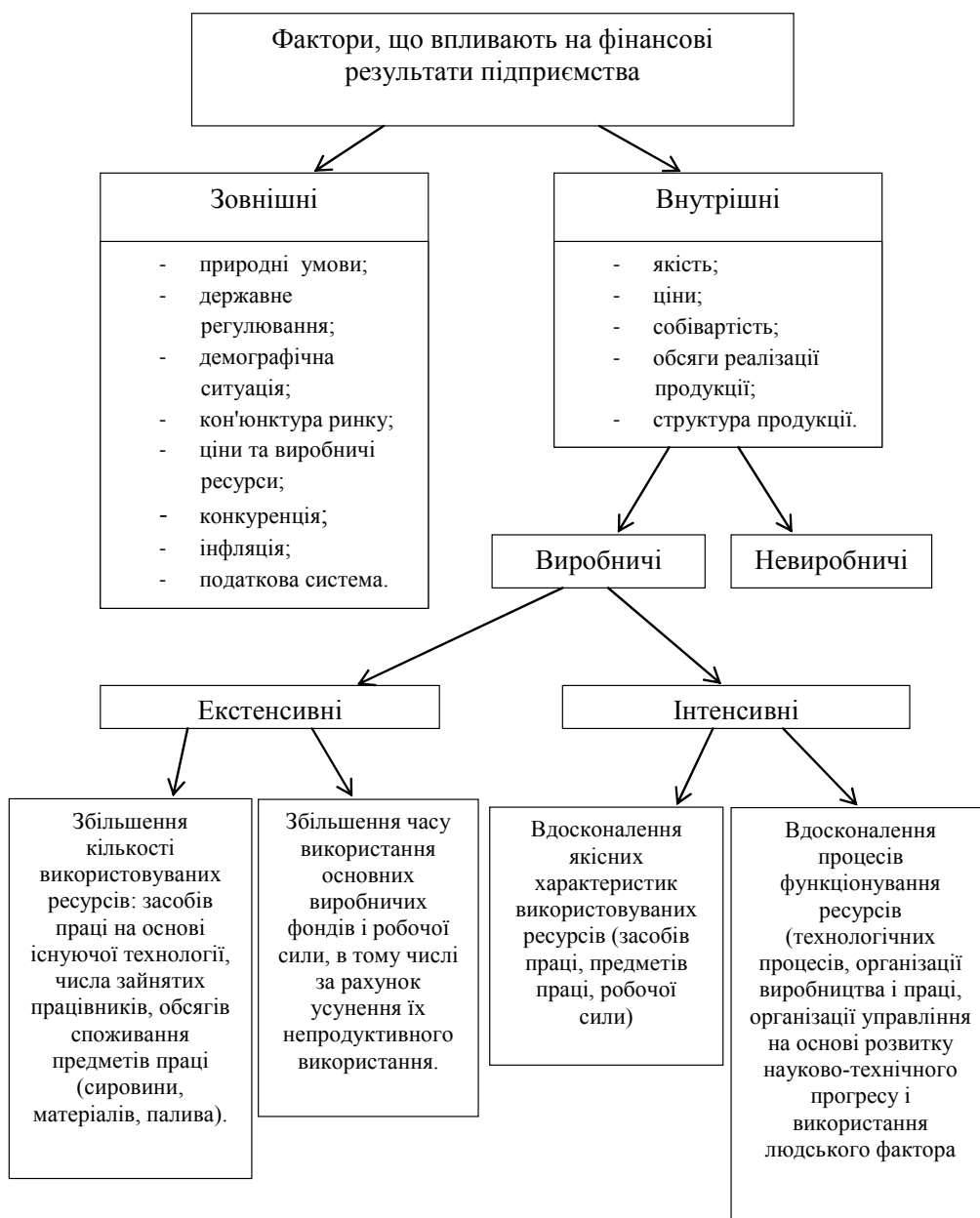

Рисунок 1 – Фактори, що впливають на прибуток підприємства

Джерело: розроблено автором

Рисунок 2 – Фактори зменшення собівартості продукції

Джерело: систематизовано автором на підставі [6; 7; 8; 11]

Особливістю сільського господарства є також те, що воно є залежним від такого фактору, як родючість ґрунтів. Хоча в Україні більшість земель, які є придатними для сільського господарства, вкриті родючими чорноземами, з роками земельні ресурси виснажуються та стають менш продуктивними через неправильне їх використання, екологічне забруднення, та виснаження окремими культурами, тому виникає потреба в підвищенні родючості ґрунтів. Це можна зробити за рахунок підвищення ефективності застосування мінеральних добрив, розширення робіт з хімічної меліорації закислених та засолених ґрунтів, протиерозійні заходи постійної дії – гідротехнічні, культуртехнічні, агротехнічні та лісомеліоративні, орієнтацію на органічні системи удобрення та ін.

Узагальнюючи викладене, пропонуємо такі основні шляхи зростання прибутковості сільськогосподарських підприємств: збільшувати обсяги виробництва та реалізації продукції; зменшити витрати на виробництво та реалізацію продукції, а отже зменшити її собівартість; покращувати родючість ґрунтів; створити умови, які б забезпечили підвищення продуктивності праці працівників; максимально раціонально використовувати трудовий, матеріальний та фінансовий потенціал підприємства; регулярно проводити аналіз витрат, що дозволить зменшити витрати на виробництво

продукції, застосувати сучасні методи управління витратами; удосконалювати уже існуючі або створювати нові види продукції; раціоналізувати цінову політику, оскільки на ринку діють переважно вільні (договірні) ціни; кваліфіковано будувати договірні відносини з постачальниками, посередниками, покупцями; правильно розподіляти отриманий прибуток, щоб досягти оптимального ефекту. Останні три напрями значною мірою залежать від сумлінності праці та кваліфікації економістів, бухгалтерів, фінансистів підприємства.

Запропоновані напрямки підвищення прибутковості дадуть можливість підприємствам бути рентабельним, конкурентоспроможними, тобто мати кращий попит на товар в порівнянні з конкурентами. Таке підприємство буде привабливим для інвесторів, а отже зможе збільшити свій асортимент товарів, працювати на експорт, відкрити свою мережу. Все це забезпечить збільшення фінансових ресурсів підприємства, підвищення заробітної плати, дасть можливість оновлювати основні засоби, закупувати дорожчі органічні добрива для покращення родючості землі, а це, в свою чергу, буде тільки на користь екології.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Враховуючи викладене вище, зазначимо, що узагальнення підходів до визначення поняття «прибуток» дозволило виокремити його, як один з найважливіших показників фінансової діяльності, за допомогою якого визначається рейтинг підприємства, та сформулювати власне трактування поняття, яке, на відміну від інших, дає чітке розуміння того, що прибуток є основним джерелом накопичення і утворення фінансових ресурсів підприємства і держави в цілому.

За результатами дослідження виявлено, що в сучасних умовах підвищення фінансових результатів є складним питанням. Тому для їх постійного зростання, підприємство змушене шукати невикористані можливості та резерви, що забезпечать його продуктивнішу діяльність.

Запропоновано шляхи підвищення прибутковості сільськогосподарських підприємств: зменшення собівартості продукції, коригування цін на продукцію, підвищення технологічного рівня виробництва, зміна структури та обсягу продукції, покращення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності праці, максимально раціональне використання трудового, матеріального та фінансового потенціалу, що дасть можливість підприємству бути більш рентабельним, конкурентоспроможним, збільшити попит на продукцію, працювати на експорт, залучити нових інвесторів, оновити основні засоби, підвищити родючість ґрунтів, а цим самим покращити екологію.

Подальші наукові дослідження доцільно пов'язати з пошуком нових шляхів підвищення фінансових результатів сільськогосподарських підприємств та покращення рівня організації контролю фінансових ресурсів на підприємстві.

Список літератури

1. Бердар М. М. Фінансипідприємств. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
2. Білик В. О., Саблука П. Т.. Економічна теорія: навчальний посібник.. К.: ННЦ ІАЕ. 2004. Вип № 4. 560 с.
3. Висока О. Є. Економічна сутність прибутку та концепції його формування. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*, випуск 17. С. 293-299.
4. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 313 с.

5. Добровольська О. В., Терещенко О. В. Резерви підвищення прибутковості підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, випуск 13. 2015. С. 194-197.
6. Загородній А. Г. Фінансовий словник. 4-те вид, випр. та доп. К.: Т-во «Знання», КОО. 2000. 566 с.
7. Линник О. І. Облік прибутку та визначення резервів забезпечення прибутковості підприємства: Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. Вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. № 26 (1135). Харків: НТУ «ХПІ». 2015. С. 147-153.
8. Лисенко Б.О. Шляхи і резерви підвищення прибутковості (дохідності) підприємства. Студентський науковий економічний альманах. 2012. Вип. 1. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/stud_cons_soc_ek_13/section1/Lysenko.docx (дата звернення: 20. 08. 2020).
9. Петруня Н. Б. Фінансові результати як джерело формування активів сільськогосподарських підприємств. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія «Фінанси і кредит». Суми: СНАУ, 2007. № 1. С. 56-59.
10. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник. К.: КНЕУ, 2012. 552 с.
11. Приказок О.В. Прибуток у формуванні фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств. Банківська справа. 2009. № 2. С. 82-88.
12. Романова Т. В., Даровський Є. О. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2015. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3976> (дата звернення: 27.08.2020)
13. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. К.: Знання, 2007. 668 с.
14. Ткаченко Т. П. Організаційно-економічний механізм забезпечення прибутковості підприємства. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2014. № 11. С. 192-197.
15. Філімонов О.С. Фінанси підприємств : навч. посібник. К. : Кондор. 2007. 400 с.
16. Шафорост Я. П. Сутність прибутку як економічної категорії: історичний аспект. *Наукові праці НДФІ*. 2011. Вип 1. С. 155-163.
17. Ярошевич Н.Б. Фінанси підприємств: навч. посіб. К., 2012. 341 с.

References

1. Berdar, M. M. (2010). *Finansy pidpryemstv [Finance companies]*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
2. Bilyk, V. O., & Sabluka, P. T. (2004). *Economichna teoriya [Economic theory]*. Kyiv: NSC IAE [in Ukrainian].
3. Vysoka, O. Ye. (2010). Ekonomichna sutnist' prybutku ta kontseptsiyi yoho formuvannya [The economic essence of the concept of profit and its formation]. *Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky - Scientific works of Kirovograd National Technical University. Economic sciences, 17*, 293-299 [in Ukrainian].
4. Het'man, O. O., Shapoval, V. M. (2010). *Ekonomika pidpriemstva [Business Economics]*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
5. Dobrovols'ka, O. V., & Tereshchenko, V. O. (2015). Rezervy pidvyshchennya prybutkovosti pidpryemstva [Reserves increase profitability in a market]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu - Scientific Bulletin of the International Humanities University, 13*, 194-197 [in Ukrainian].
6. Zagorodniy, A. G. (2000). *Finansovyy slovnyk [Financial dictionary]*. Kyiv: Knowledge [in Ukrainian].
7. Lynnyk, O. I., & Zadorozhna, O. S. (2015). Oblik prybutku ta vyznachennya rezerviv zabezpechennya prybutkovosti pidpryemstva [Accounting for income and assessment to ensure profitability]. *Zb. nauk. pr. Temat. vyp.: Tekhnichnyj prohres i efektyvnist' vyrobnytstva - Bulletin of the National Technical University "KhPI": a collection of scientific papers. Thematic Issue: Technical progress and production efficiency, 26*, 147-153 [in Ukrainian].
8. Lysenko, B. O. (2012). Shlyakhy rezervy pidvyshchennya prybutkovosti (dokhidnosti) pidpryemstva. Student's'ky naukovyy ekonomichnyy almanakh [Ways and reserves to increase the profitability (profitability) of the enterprise. Student scientific economic almanac]. *kneu.edu.ua*. Retrieved from https://kneu.edu.ua/userfiles/stud_cons_soc_ek_13/section1/Lysenko.docx [in Ukrainian].
9. Petrunya, N. V. (2007). Finansovi rezultaty yak dzherelo formuvannya aktyviv sil'skohospodars'kykh pidpryemstv. [Financial results as a source of formation of assets of agricultural enterprises.]. *Visnyk Sums'koho natsional'noho agrarnoho universytetu - Bulletin of Sumy National Agrarian University. Finance and Credit Series, 1*, 56–59 [in Ukrainian].
10. Podderyogin, A. M. (2012). *Finansy pidpryemstva [Enterprise finance]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

11. Prykazok, O. V. (2009). Prybutok u formuvanni finansovoyi bezpeky sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv. [Profit in the formation of financial security of agricultural enterprises. Banking]. *Bankivs'kasprava – Banking*, 2, 82–88 [in Ukrainian].
12. Romanova, T. V., & Darovskyy, E. O. (2015). Chynnyky, shcho vplyvayut' na zbil'shennya prybutku pidpryyemstv Ukrayiny v suchasnykh umovakh [Factors affecting the increase in profits of enterprises of Ukraine in modern conditions]. *Efektivna ekonomika- Efficient economy*. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3976> [in Ukrainian].
13. Savyts'ka, H. V. (2007). *Ekonomichnyy analiz diyal'nosti pidpryyemstva [Economic analysis of the enterprise]*. Kyiv: Znannya [in Ukrainian].
14. Tkachenko, T. P. (2014). Orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm zabezpechennya prybutkovosti pidpryyemstva [Organizational and economic mechanism to ensure profitability]. *Ekonomichnyy visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrayiny «Kyivskiy politekhnichnyy instytut» - Economic bulletin of national technical university of Ukraine “Kyiv Polytechnical Institute”*, 11, 192-197 [in Ukrainian].
15. Filimonenkov, O. S. (2007). *Finansy pidpryyemstv: navchal'nyy posibnyk [Finance of enterprises: textbook. manual]*. Kyiv: Condor [in Ukrainian].
16. Shaforost, Ya. P. (2011). Sutnist' prybutku yak ekonomichnoyi katehoriyi: istorychnyy aspekt. [The essence of profit as an economic category: historical aspect]. *Naukovipratsi NDFI - Scientific works of NDFI*, 1, 155-163 [in Ukrainian].
17. Yaroshevych, N. B. (2012). *Finansy pidpryyemstv [Finance of enterprises]*. Kyiv [in Ukrainian].

Mariia Petrova, Postgraduate

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Factors of Influence on the Financial Performance of Agricultural Enterprises

The article is devoted to the analysis of factors of influence on the increase in financial performance of agricultural enterprises. The approaches of scientists to determine the essence of the concept of profit are analyzed, their own definition of the concept is formed.

The system of proof that the company's task is to make a profit, which is the main stimulus of economic activity is provided. Profit ensures the economic stability of the company, guarantees its financial independence. In order to improve financial results, the company is interested in looking for untapped opportunities and reserves, more efficient ways of using resources, producing products for which there is demand, applying organizational and technical innovations that ensure the efficiency of production, etc. Therefore, the study of factors that affect the level of profitability of the company is a very topical topic that requires further research.

It has been established that profit is the main financial result and an incentive for the economic activity of enterprises, the main source of its functioning and development. In today's environment, improving financial results is a complex problem. For their continued growth, the company is interested in updating methods of mobilizing hidden opportunities and reserves, preserving existing and attracting additional resources, upgrading production facilities, focusing on the production of goods of constant and high demand, introducing organizational and technical innovations, and constantly improving the efficiency of production. The need for continuous creative analysis of factors that affect the size of the profit is emphasized.

Ways to ensure the growth of financial results of agricultural enterprises by reducing the cost of production, adjusting the prices of products, increasing the technological level of production, changing the structure and volume of products, increasing soil fertility, the level of productivity, the most rational use of labor, material and financial potential are explored. All this, combined with the effect, is able to provide the company with a high level of profitability of operation, increase its level of competitiveness, increase the demand for products, develop export potential, attract new investors, update the fixed capital, improve the fertility of the soil, eventually improve the environment.

financial results, profits, factors, analysis, efficiency, agriculture, enterprise

Одержано (Received) 02.09.2020

*Прорецензовано (Reviewed) 08.09.2020
Прийнято до друку (Approved) 28.09.2020*